

тексте. Выделены модели образовательной среды: эколого-личностная, коммуникативно-ориентированная, антрополого-психологическая, психодидактическая, культурно-образовательная, этновоспитательная, развивающая. Раскрыто взаимосвязь развивающей образовательной среды с ее составляющими: исследовательской, оздоровительной, компьютерно-ориентированной, креативной, инновационной, медийной, эстетической.

Ключевые слова: развивающая образовательная среда, начальная школа, модели образовательной среды, развитие личности младшего школьника

TYPOLOGY OF DEVELOPMENTAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF ELEMENTARY SCHOOL

S. SMOLIUK, PhD student, East European National University named after Lesya Ukrainka, Lutsk

Summary. *In the article on the basis of scientific literature studying the typology of educational environment in historical and pedagogic context was represented. The following models of educational environment were distinguished: ecology-personalized, communication-oriented, anthropological-psychological, psychodidactic, cultural and educational, ethnology-educational, developing. The article accents the need to strengthen the requirements for the training, developing and education of the modern person; the essence, the basic characteristics and specifics of the developing educational environment and its importance in the formation of a pupil. The developmental educational environment is interpreted as an integrated phenomenon that synthesizes a row of psychological and pedagogic, material and technical, sanitary-hygienic, ergonomic, aesthetical conditions due to cooperation of which pupil's efficient mastering of socio-cultural experience of mankind is provided, pupil's personal values are being developed in pedagogic process in elementary school. The author defines the idea that a creating of a developing educational environment is not only a demand of the times, but the pressing need of every person, school, society, since only under such conditions a person has the opportunity to get an education of a good quality, self-realization, assert, act and work creatively. Relationship of the developmental educational environment with its components was disclosed: research, health-protecting, computer-oriented, creative, innovative, medical, aesthetical etc.*

Key words: *developing educational environment, elementary schools, educational environment models, development of pupil's personality*

УДК 37.036.5/.091:165.41:811.111

КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

О.В. СОЛОВЙОВА, старший викладач кафедри романо-германських мов і перекладу Національного університету біоресурсів і природокористування України

© О. В. Соловйова, 2016

Анотація. У статті йдеться про творчий потенціал майбутнього викладача іноземних мов вищих навчальних закладів як актуальну проблему сучасної педагогічної науки. Викладено наукову позицію щодо оцінювання творчого потенціалу, подано аналіз підходів до критеріїв, показників та рівнів сформованості творчого потенціалу. Представлено опис власного погляду на критерії та показники оцінювання рівнів сформованості творчого потенціалу.

Ключові слова: творчий потенціал, критерій, показник, майбутній викладач іноземної мови, рівні сформованості

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання покращення якості освітнього процесу, задоволення суспільної потреби у висококваліфікованих неординарних фахівцях, зокрема викладачах іноземних мов спонукає теоретиків і практиків до постійного пошуку шляхів вдосконалення навчального процесу. Одним із результатів цього пошуку стало звернення науковців до проблеми формування творчого потенціалу, про що свідчить кількість наукових досліджень останніх років.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення природи творчого потенціалу, його зв'язку з психічними процесами, розумовою здібністю, соціальною сферою буття висвітлено в роботах Т. Амабайл, Дж. Гілфорда, М. Ранко, Р. Стенберга, П. Торенса, та ін. У визначенні багаторівненої структури творчого потенціалу, рівні сформованості якої можна оцінити за встановленими критеріями та показниками значну роль відіграли праці О. Листопад, О. Осаульчик, Р. Серьожникової. Проте, питання критеріїв, показників та рівнів сформованості творчого потенціалу майбутніх викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах потребує ретельного розгляду.

Таким чином, **мета** даної статті полягає в тому, щоб визначити критерії та показники, за якими можна оцінювати творчий потенціал майбутніх викладачів іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Автору статті імponує думка науковців, що будь-яку людину можна навчити вирішувати поставлені завдання творчо, з цією метою необхідно формувати та постійно розвивати творчий потенціал. Ступінь сформованості творчого потенціалу можна виміряти [2, с. 449], що дає підстави можливого кількісного оцінювання. Основою оцінити сформованість творчого потенціалу майбутніх викладачів іноземних мов є інформація з науково-теоретичних і практичних досліджень сучасних вітчизняних та зарубіжних учених.

Словники тлумачать поняття «критерій» як підстава для оцінки, мірило або як загальнонавчаний взірець, виходячи з якого необхідно приймати рішення, класифікувати або оцінювати. З іншого боку, критерій – оцінювання результативності роботи, зумовлена певною метою [3; 4]. Критерій взагалі можна розглядати як еталон певного рівня досягнень студента [7, с. 113].

В своєму загальному значенні в педагогіці «критерій» – це ознака, зразок, на основі якої здійснюється оцінка, виокремлення, означення чи класифікація стану розвитку особистості, її якісних характеристик. [5, 157 – 158]. В. Якунін тлумачить критерій як оцінку результативності навчання та виховання, зміст та рівень сформованості основних умінь у процесі професійної підготовки [10, с. 24]. Слід однак враховувати явище складності діагностики у педагогічному процесі, на чому наголошувала І. Зимня [7, с. 114].

Проблема формування творчого потенціалу у спеціальній літературі є до-

силь складним завданням з огляду на його неоднозначність. Тому надзвичайно важко виділити єдині критерії та показники, які задовольнили б усіх дослідників, оскільки кожен з них підходить до вивчення цього питання з огляду на власну концепцію (Табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення критеріїв і рівнів сформованості творчого потенціалу

Автор	Критерій творчого потенціалу	Рівні сформованості творчого потенціалу
О. Листопад [6]	– мотиваційно-ціннісний, – когнітивний – діяльнісно-організаційний	високий середній низький
О. Осаульчик [7]	– критерії орієнтовані на результат сформованості творчого потенціалу – критерії, що характеризують особистісні зміни в процесі формування творчого потенціалу	високий достатній середній низький
Р. Серьожникова [9]	– мотиваційно-ціннісний – рефлексивний – креативний	високий середній низький

Ми більше схильні поділяти думку О. Листопад, яка аргументовано обґрунтувала мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-організаційний критерії оцінювання рівнів сформованості творчого потенціалу.

До показників творчого потенціалу дослідники відносять новизну, розумові здібності, суспільну значимість, креативність, нонконформізм, мотивацію, самостійність, особистісну позицію, комунікативність, критерій суб'єктивної значущості, психологічну готовність. [8, с. 161; мотивацію до професійно-творчої діяльності; ціннісну потребу в формуванні професійно-творчого потенціалу, здібність до пошуку і аналізу професійно-творчої інформації, прояв професійних компетенцій при вирішенні навчальних фахових завдань, гнучкість, критичність мислення, творчу уяву, відкритість до педагогічної творчості та інновацій [6]; навчальну пізнавальну ініціативність, ціннісне ставлення до майбутньої педагогічної діяльності, тип спрямованості на творчу педагогічну діяльність, характер прагнень до професійної самоактуалізації, активність суб'єктно утворюваності, самоідентифікацію себе як творчого викладача, сформованість професійно-педагогічної свідомості, здатність до професійно-педагогічної рефлексії, самоактуалізацію, розвиненість оригінальності, гнучкості мислення, чутливість до педагогічних проблем, здатність до творчої педагогічної діяльності [8, с. 258-261].

Перш ніж перейти до власного бачення критеріїв та рівнів сформованості творчого потенціалу майбутніх викладачів іноземних мов, зупинимося на робочому формулюванні творчого потенціалу. Ми розглядаємо творчий потенціал як інтегральну властивість особистості, схильної розвивати власний творчий потенціал, піддаючи його інтелектуальному самооцінюванню.

На наш погляд, фахівці з добре розвиненим творчим потенціалом відрізняються латеральним мисленням, гнучким мисленням, високою продуктивністю, різноманітним рішенням та незалежністю власної точки зору. (Рис. 1)

Схематичне зображення показників творчого потенціалу майбутніх

викладачів іноземних мов

Термін «латеральне мислення» було запроваджено Е. де Боно для позначення нестандартного творчого мислення. Результатом роботи латерального мислення стають нові ідеї, думки, пропозиції, нестандартні погляди на речі та події. Латеральне мислення підштовхує до розумного ризику. Люди з латеральним мисленням мають позитивний погляд на життя, є оптимістами; спроможні змінювати стиль поведінки та оцінювати власне мислення; здатні використовувати випадкові підказки [1].

Гнучке мислення характеризується вмінням пристосовувати власне мислення до інтересів, потреб та обставин, модифікувати раніше отриманий досвід вирішення аналогічних проблем і завдань, змінювати стратегію і тактику їх розв'язування, признавати та долати штампи та стереотипи. Характерними складниками цього показника можна виділити впевненість, віру в себе.

Висока продуктивність спонукає до постійного самовдосконалення, пошуку і засвоєння нових знань, нового досвіду, що в свою чергу може характеризуватись такими показниками як, розуміння дефіциту знань, навичок та вмінь, наполегливість, сміливість використовувати власне осяяння на протигагу труднощам, перешкодам, потягу до логічного пояснення.

Людам з розвиненим творчим потенціалом притаманне різноманіття рішень вони легко генерують велику кількість ідей, варіантів вирішення проблем та завдань, знаходять багато застосувань простим, на перший погляд, речам, завдяки такому чиннику як уява.

Незалежність у поглядах допомагає розумно оцінювати власну віру, цінності і переконання. Цей показник передбачає вміння аналізувати та оцінювати погляди на основі очевидних фактів, свідчень, даних. Варто говорити про неупередженість сприймати всі точки зору однаково як складову цього показника.

На даному етапі нашого дослідження ми виокремлюємо шість рівнів сформованості творчого потенціалу майбутніх викладачів іноземних мов: пасивний, критичний, низький, середній, достатній та високий.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже є всі підстави зробити такі висновки: 1) рівень сформованості творчого потенціалу май-

бутнього викладача іноземних мов можна виміряти за мотиваційно-ціннісним, когнітивним та діяльнісно-організаційним критеріями; 2) показниками творчого потенціалу виступають латеральне мислення, висока продуктивність, незалежність у поглядах, гнучкість мислення, різноманіття рішень. В подальшому планується виконати дослідження педагогічних умов, які сприятимуть формуванню творчого потенціалу майбутніх викладачів іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Література

1. Боно Э. Латеральное мышление: учебник творческого мышления (пер. с англ. Самсонова П. А.) / Э. Боно. – Минск : Попурри, 2005. – 384 с.
2. Guilford J. P. Creativity // Am. Psychologist. – 1950. –V. 5. – P. 445-454.
3. Критерій – [Електронний ресурс]. – Академічний тлумачний словник української мови. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/kryterij>. Назва з екрану. – (25.12.2015)
4. Большой толковый психологический словарь: В 2 т. / Пер. с англ. А. Ребер. – М. : Вече, 2003. – Т.1. – 592 с.
5. Курлянд З. Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності / З. Н. Курлянд. – Одеса, 1995. – 160 с.
6. Листопад О. А. Критерії і показники ефективності формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/ped_psy_iii29_57.pdf – Назва з екрану. – (08.01.2016)
7. Осаульчик О. Б. Критерії, показники та рівні сформованості творчого потенціалу студентів – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Режим пу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2012_61_33 – Назва з екрану. – (08.01.2016)
8. Літікова О. І.. Підготовка майбутніх фахівців економічних спеціальностей у системі диференційованого навчання іноземних мов: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти /Літікова Олександра Іванівна. – К., 2008. – 243 с.
9. Серьожникова Раїса Кузьмівна. Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Серьожникова Раїса Кузьмівна. – Донецьк, 2009. –442 с. + додатки на 173 с.
10. Якунин В.А. Педагогическая психология: учебное пособие. 2-е изд / В. А. Якунин. – СПб.: Изд-во Михайлова В.А., 2000. – 639 с.

REFERENCES

1. Bono Э. Lateral`noe myshleny`e: uchebny`k tvorcheskogo myshleny`ya (per. s angl. Samsonova P. A.) / Э. Bono. – My`nsk : Popurry`, 2005. – 384 s.
2. Guilford J. P. Creativity // Am. Psychologist. – 1950. –V. 5. – P. 445-454.
3. Kry`terij – [Elektronny`j resurs]. – Akademichny`j tlumachny`j slovny`k ukrayins`koyi movy`. – Rezhym`m dostupu: <http://sum.in.ua/s/kryterij>. Nazva z ekranu. – (25.12.2015)
4. Bol`shoj tolkovyj psy`xology`chesky`j slovar`: V 2 t. / Per. s angl. A. Reber. – M. : Veche, 2003. – Т.1. – 592 s.
5. Kurlyand Z. N. Profesijna ustalenist` vchy`telya – osnova jogo pedagogichnoyi majsternosti / Z. N. Kurlyand. – Odesa, 1995. – 160 s.
6. Ly`stopad O. A. Kry`teriyi i pokazny`ky` efekty`vnosti formuvannya profesijno-tvorchogo potencialu majbutnix vy`xovateliv doshkil`ny`x navchal`ny`x zakladiv – [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu:

http://seanewdim.com/uploads/3/2/1/3/3213611/ped_psy_iii29_57.pdf – Назва з екрану. – (08.01.2016)

7. Osaul'chyk O. B. Kry`teriyi, pokazny`ky` ta rivni sformovanosti tvorchogo potencialu studentiv – [Elektronny`j resurs]. – Rezhy`m dostupu: Rezhy`m dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2012_61_33 – Назва з екрану. – (08.01.2016)

8. Litikova O. I.. Pidgotovka majbutnix faxivciv ekonomichny`x special`nostej u sy`stemi dy`ferencijovanogo navchannya inozemny`x mov: dy`s... kand. ped. nauk: 13.00.04 – teoriya ta metody`ka profesijnoyi osvity` /Litikova Oleksandra Ivanivna. – K., 2008. – 243 s.

9. Ser`ozhny`kova Rayisa Kuz`mivna. Formuvannya tvorchogo pedagogichnogo potencialu majbutn`ogo vy`kladacha u procesi profesijnoyi pidgotovky` v universy`teti: dy`s... kand. ped. nauk: 13.00.04 – teoriya ta metody`ka profesijnoyi osvity` / Ser`ozhny`kova Rayisa Kuz`mivna. – Donecz`k, 2009. –442 s. + dodatky` na 173 s.

10. Yakuny`n V.A. Pedagogy`cheskaya psy`xology`ya: uchebnoe posoby`e. 2-e y`zd / V. A. Yakuny`n. – SPb.: Y`zd-vo My`xajlova V.A., 2000. – 639 s.

КРИТЕРИИ И УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ

О. В. СОЛОВЬЕВА, старший преподаватель Национального университета биоресурсов и природопользования Украины

***Аннотация:** В статье идет речь о творческом потенциале будущего преподавателя иностранных языков как актуальную проблему современной педагогической науки. Изложена научная позиция по оценке творческого потенциала, представлен анализ подходов к критериям, показателям и уровням сформированности творческого потенциала. Представлено описание собственного взгляда на критерии и показатели оценивания уровней сформированности творческого потенциала.*

***Ключевые слова:** творческий потенциал, критерий, показатель, будущий преподаватель иностранного языка, уровни сформированности*

CRITERIA AND LEVELS OF CREATIVE POTENTIAL IN FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES

O. SOLOVIOVA, seniorteacher of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

***Abstract.** The article discusses creative potential of future foreign languages teachers of higher educational establishments as an urgent issue of contemporary pedagogy. Scientific viewpoints on creativity assessment is presented, the analysis of approaches to the criteria, indicators and levels of creativity is given. The author gives her own point of view on criteria, indicators and levels of creative potential.*

***Keywords:** creative potential, criterion, indicator, a future foreign language teacher, levels of creative potential*

УДК 37.013.42-053.6:159.943.7:316.334.22

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ШКІДЛИВИХ ЗВИЧОК ПІДЛІТКА ЗАСОБАМИ ПРОДУКТИВНОЇ ПРАЦІ

© I. B. Сопівник, 2016